

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

Secrets and Lies: Yosef,
His Brothers, and the
Permissibility to Deceive

Rabbi Netanel Wiederblank
December 31, 2017 • י"ג טבת תשע"ח

1. בראשית פרשת ויחי פרק נ

- (טז) וַיִּצְוֵהוּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר:
 (יז) פֶּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנִי שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחֵיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גְמָלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי וַיִּבְרַךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:
 (יח) וַיֵּלְכוּ גַם אֲחֵיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנְנוּ לְךָ לַעֲבָדִים:
 (יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:
 (כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּיֹּם הַזֶּה לְהַחְיִית עִם רַב:
 (כא) וְעַתָּה אֵל תִּירְאוּ אֲנִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיִּדְבַּר עַל לִבָּם:

2. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב

וא"ר אילעא משום רבי אלעזר בר' שמעון: מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום, שנאמר: האביך צוה וגו' כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו'. ר' נתן אומר: מצוה, שנאמר: וויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וגו'. דבי רבי ישמעאל תנא: גדול השלום, שאף הקדוש ברוך הוא שינה בו, דמעיקרא כתיב: זואדוני זקן, ולבסוף כתיב: ואני זקנתי.

3. רמב"ן בראשית פרשת ויגש פרק מה

(כז) וידברו אליו את כל דברי יוסף - יראה לי על דרך הפשט שלא הוגד ליעקב כל ימיו כי אחיו מכרו את יוסף, אבל חשב כי היה תועה בשדה והמוצאים אותו לקחוהו ומכרו אותו אל מצרים, כי אחיו לא רצו להגיד לו חטאתם, אף כי יראו לנפשם פן יקצוף ויקללם, כאשר עשה בראובן ושמעון ולוי (להלן מט ג - ז). ויוסף במוסרו הטוב לא רצה להגיד לו, ולכך נאמר ויצו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר וגו', ואלו ידע יעקב בענין הזה היה ראוי להם שיחלו פני אביהם במותו לצוות את יוסף מפיו, כי ישא פניו ולא ימרה את דברו, ולא היו בסכנה ולא יצטרכו לבדות מלבם דברים:

4. שמואל א פרק טז

- (א) וַיֹּאמֶר יִקְנֶךָ אֶל שְׂמוּאֵל עַד מָתִי אִתָּהּ מִתְאַבֵּל אֶל שְׂאוּל וְאֲנִי מֵאֲסִיתִי מִמֶּלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל מִלֵּא קִרְנָךְ שְׁמֹן וְלֶךְ אֲשַׁלְחֶךָ אֶל יְשִׁי בֵּית הַלְחָמִי כִּי רָאִיתִי בְּכִנְיֹו לִי מֶלֶךְ:
 (ב) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׂאוּל וַיְהַרְגֵנִי ס וַיֹּאמֶר יִקְנֶךָ עֲגֹלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לְזִבְחָ לִיקְנֶךָ בָּאתִי:
 (ג) וַיִּקְרָאתָ לְיִשִׁי בְּזִבְחָ וְאֲנִי אוֹדִיעֶךָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וּמִשְׁחָתָ לִי אֶת אֲשֶׁר אֲמַר אֵלֶיךָ:

5. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סה עמוד ב

איך אלך ושמע שאול. פ"י היה שואל עצה איך מתנצל משאול. ואע"ג שלוחי מצוה אינם נזוקים היכא דשכיח היוקא שאני כדאמרינן עלה בפ"ק דפסחים (ח' ב'), עגלת בקר תקח בידך וגו', כלומר קרבן לכפר על הרהורי החטא שחושד בכשרים, ומ"מ אין זה עיקר הליכתו אלא שהוא משנה לומר כי לזה לבד הולך מפני שמותר לשנות בדברי שלום כש' ונכון הוא.

6. שמות פרק כג (ז)

מדבר-שֶׁקֶר, תִּרְחָק; וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל-תִּהְיֶה, כִּי לֹא-אֶצְדִּיק רָשָׁע.

7. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ל עמוד ב

מדבר שקר תרחק. מניין לתלמיד שאמר לו רבו: יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה, מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד, מנין שלא יצטרף עמו? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק. האי מדבר שקר תרחק נפקא? הא ודאי שקורי קא משקר, ורחמנא אמר: + שמות כ"ג + לא תענה ברעך עד שקר! אלא כגון דאמר ליה: ודאי חד סהדא אית לי, ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי, דהא לא מפקת מפומך שקרא, אפ"י הכי אסור, משום שנאמר: מדבר שקר תרחק.

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד א

אמר רבי חנינא: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. רש"י מסכת שבת דף נה עמוד א חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת - אמצעות לאותיות, וראשון ואחרון, על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא.

9. בראשית רבה (וילנא) פרשה ח ד"ה ה א"ר סימון

ה א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד ואמר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק ואמר יברא שהוא עושה צדקות, שלום ואמר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה) אמת מארץ תצמח

10. משנה מסכת אבות פרק א משנה יב

הלל אומר הוי מתלמידיי של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה:

11. אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יב

וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה. הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהם ואמר לו בני ראה חברך מהו אומר מטרף את לבו וקורע את בגדיו אומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחת עלי. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו והולך אהרן ויושב לו אצל האחר וא"ל בני ראה חברך מהו אומר מטרף את לבו וקורע את בגדיו ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחת עלי. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה. לכך נאמר ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (במדבר כ' כ"ט):
דבר אחר מפני מה בכו ישראל את אהרן שלשים יום מפני שדן אהרן דין אמת לאמתו מנין לא אמר לאיש שסרחת ולא לאשה שסרחת לכך נאמר ויבכו אותו כל בית ישראל. אבל משה שמוכיחן בדברים קשים נאמר ויבכו בני ישראל את משה (דברים ל"ד ח').

12. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ו עמוד ב

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: אסור לבצוע, וכל הבוצע - הרי זה חוטא, וכל המברך את הבוצע - הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר אבצע ברך נאץ ה', אלא: יקוב הדין את ההר, שנאמר בכי המשפט לאלהים הוא, וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, שנאמר תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון...

רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצוע, שנאמר: האמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. והלא במקום שיש משפט - אין שלום, ובמקום שיש שלום - אין משפט. אלא איזהו משפט שיש בו שלום - הוי אומר: זה ביצוע. וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה, והלא כל מקום שיש משפט - אין צדקה, וצדקה - אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו צדקה - הוי אומר: זה ביצוע. **חידושי המאירי**

משתדל לבצוע ביניהם וכך היא המצוה שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם

13. צפניה פרק ג (יג)

שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית כי המה ירעו ורבעו ואין מחריד:

14. רד"ק ישעיהו פרק א פסוק כו

(כו) ואשיבה שופטיך כבראשונה - כמו שאמר מלאתי משפט, וזה יהיה בימות המשיח שיכלו הרשעים כלם, ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב:

15. ספר אורחות צדיקים שער האמת ד"ה עתה שהאריכה

עתה שהאריכה הגלות בעוונותינו הרבים יותר מדאי יש לישראל להיבדל מהבלי העולם ולאחוז בחותמו של הקדוש ברוך הוא שהוא אמת, ולקדש עצמם אף במותר להם (יבמות כ א), ולא לשקר לא לישראל ולא לגוי, ולא להטעותם בשום ענין, שנאמר (צפניה ג יג): "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית".